

Основните права на лица с интелектуални затруднения и лица с психични проблеми

Член 21 и 26 от Дял “Равенство” на Хартата на основните права на Европейския съюз, забраняват дискриминация основана на увреждане и признават и зачитат правото на интеграция на хората с увреждания.

В Европейския съюз живеят около 80 милиона хора с увреждания (Европейска стратегия за хората с увреждания за периода 2010—2020 г.)

Контекст на политиката

Съгласно Конвенцията на Организацията на обединените нации за правата на хората с увреждания (Конвенцията на ООН) хората с увреждания са “лица с трайни физически, психични, интелектуални или сетивни увреждания, които при взаимодействие с различни пречки, свързани със средата или нагласите, биха могли да възпрепятстват тяхното пълноценно и ефективно участие в обществото при равни условия с останалите”.

Първи проект на Агенцията на Европейския съюз за основните права в областта на уврежданията

Първият проект на Агенцията на Европейския съюз за основните права (FRA) в областта на уврежданията е осъществен в духа на Конвенцията на ООН. Целта е да се оцени състоянието на основните права на някои от най-уязвимите групи от хора с увреждания, а именно тези на лицата с психични проблеми и лицата с интелектуални затруднения.

- Лицата с **интелектуални затруднения** са наричани понякога лица с “умствени увреждания” или са описани като лица със “затруднения при ученето”. Тези изрази описват ефектите на постоянни състояния, които се характеризират със значително по-ниски от средните интелектуални способности, водещо до ограничения в интелектуалното функциониране.
- **Психичните проблеми** засягат мислите, тялото, чувствата и поведението на човека. Те могат да бъдат тежки и сериозно да нарушат живота на отделния човек. Психично здравни проблеми включват депресия, биполарно разстройство, синдром на дефицит на внимание, или хиперактивност, тревожни разстройства и хранителни разстройства.

Основни въпроси

Стигматизиране и социално изключване

Отношението в обществото към лица с интелектуални затруднения и лица с психични проблеми (наричани по-нататък хора с увреждания) често е сходно. Те се сблъскват със стигматизиране и социално изключване. В продължение на векове тези хора са изолирани от традиционното общество, а изчисления показват, че дори днес над един милион възрастни и деца с увреждания в Европейския съюз живеят в специализирани институции. Освен че понякога правото да избират къде и как да живеят им бива отнето, на хора с увреждания може да им бъдат отнети основни права, от които се ползват останалите граждани на ЕС, като например правото на глас.

Поради тези причини FRA реши да обърне внимание на състоянието на основните права на тези две групи лица.

“Дори и да не мога да говоря, това не означава, че нямам какво да кажа”

(лице с интелектуални затруднения, анкетирано в проучване на FRA)

“Субекти” с права, а не “обекти” на благотворителност

Конвенцията за правата на хората с увреждания на ООН представлява съществена промяна в начина, по който се гледа на уврежданията. Хората с увреждания вече не се считат за неспособни да изпълняват активна роля в обществото, нито пък като хора, които се нуждаят от “оправяне”, за да се впишат в обществото. Вместо това, техният капацитет бива признат и се подчертава необходимостта обществото да се приспособи, за да улесни пълноценното им участие.

Един на всеки четирима европейци е засегнат от психични проблеми (Европейска комисия, 2008 г.)

Конвенцията на ООН е изготвена с участието и от хора с увреждания, в съответствие с девиза на движението на хората с увреждания “Нищо за нас без нас” [“Nothing about us, without us”].

Тази еманципираща, основана на равноправие философията е ръководно начало в дейността на FRA в областта на уврежданията.

Гласът на хората с увреждания

Подчертавайки способностите и капацитета на хората с увреждания, проектът на FRA си поставя задачата да събере мненията на хора с увреждания по важни аспекти засягащи техния живот. Данни се събират чрез задълбочени интервюта и фокус групи, като се осигурява активното участие на научни изследователи с увреждания, и на хора с увреждания, които сами защитават правата си.

Право на избор как и къде да живеея, право на равно третиране и право на вземане на решения с правни последици

Проучването на FRA ще се съсредоточи върху областите, определени като особено важни съвместно с хора с увреждания, партньори провеждащи научни изследвания и лица отговорни за вземане на решения.

Области на фокус в изследването на FRA:

- **достъп до правосъдие** (член 13 от Конвенцията на ООН);
- **достъпност** (член 9 от Конвенцията на ООН);
- **самостоятелен живот и включване в общността** (член 19 от Конвенцията на ООН);
- **принудително лечение и принудително настаняване** (членове 14 и 15 от Конвенцията на ООН);
- **равни пред закона/правна дееспособност** (член 12 от Конвенцията на ООН);
- **политическо участие** (член 29 от Конвенцията на ООН).

През 2012 г. FRA ще публикува ръководство за начина на провеждане на научни изследвания с участието на хора с увреждания

Законодателство

В проучването на FRA ще бъдат разгледани нормативните разпоредби в 27-те държави-членки на ЕС в приоритетните области изброени по-горе. Ще бъдат посочени и съответните стандарти на международно (ООН) и Европейско ниво, както и тези произтичащи от правото на ЕС. Ще се направи сравнение на състоянието в различните държави-членки.

Начин на живот

Проучването също така ще разгледа как на практика се зачитат правата на хората с увреждания във всяка от 27-те държави-членки.

Освен това в началото на 2011 г. ще бъдат проведени проучвания на място в девет държави-членки – България, Германия, Гърция, Латвия, Обединеното кралство, Румъния, Унгария, Франция и Швеция. Фокус групи ще организират срещи на хората с увреждания с лица, които оказват сериозно въздействие върху техния живот, като например болногледачи и лични асистенти.

Резултатите от проучването ще бъдат публикувани през 2011 и 2012 г.

Основани на доказателства съвети

Резултатите от проучването ще се използват при разработване на политиките от институциите на ЕС — например от Европейската комисия и Европейския парламент — както и на национално равнище. Резултатите ще подпомогнат многобройните участници анагажирани да гарантират прилагането на Конвенцията на ООН.

По този начин законодателството, политиката и ефективното прилагане на Конвенцията на ООН ще се формират въз основа на получени на място доказателства, а мненията на хората с увреждания ще бъдат определящи при вземането на решения.

Хората с увреждания са в основата на проекта, но много други участници ще помогнат за неговото оформяне, изпълнение и оценка.

Допълнителна информация

За копие на настоящия информационен бюлетин в лесен за четене формат, пишете на disability@fra.europa.eu

Преглед на дейностите на FRA в областта на уврежданията можете да намерите в интернет на адрес: fra.europa.eu/fraWebsite/disability/disability_en.htm